

ECCE FEMINA

Překlad anglicky recitovaných částí programu

I

Místo a způsob narození dítěte je zrcadlem společnosti, do které přichází. Jako by byl celý život každého z nás předurčen těmi několika málo čtverečními metry, kde nás matka přivede na svět. V děloze není místo pro předstírání ani okázalost. Chudí, bohatí, černí, bílí, věřící i nevěřící – každé dítě začíná stejným prvním výkřikem. Ale ten výkřik trvá jen zlomek vteřiny. Pak se všechno změní – a rázem jsme každý jiný. První dotek. První látka, do které nás zabalí. Už tehdy se začínají rýsovat obrysy života, který nás čeká.

Jedna židovská matka z Antverp mi kdysi řekla:

„Dítě v lůně ví všechno. Ví, odkud přichází i kam směřuje. Proč tu je a čím se má stát. Kdo jsou jeho rodiče a kdo byli. V okamžiku narození navštíví dítě anděl. Anděl mu položí prst na rty a v tu chvíli dítě na všechno zapomene. Proto máme tuto malou rýhu mezi nosem a rty.“

My lidé znovu a znovu začínáme svůj život na Zemi – jako bytosti moudré a smysluplné, a přesto zranitelné a netušící. Ale jak svobodný je ten začátek doopravdy?

„Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv.“ Tak začíná 1. článek Všeobecné deklarace lidských práv. Ale v praxi je spíš fikcí než realitou.

Na tuto větu z deklarace jsem si vzpomněla, když jsem byla v Západním Bengálsku, chudém regionu Indie u hranic s Bangladéšem. Cestovala jsem se dvěma zdravotními sestrami, které navštěvovaly ženy krátce po porodu – vykonávaly něco jako službu běžnou ve vyspělých západních zemích, v tomto případě však pod monzunovým nebem a v domech z hlíny a bambusu. Na zápraží malého domu na kůlech nás přivítal otec novorozeňat. Poblahopřála jsem mu k narození dvojčat – dvou dcer. Jeho odpověď byla zdrcující:

„Prosím, negratulujte mi. Mám teď další dvě dcery. Měli jsme tři – teď je jich pět! Tohle byla naše poslední naděje na syna. Uvědomujete si, jaká je to pro nás katastrofa? Moje žena a já teď budeme muset připravit pět věn pro pět nevěst. Protože bez věna nemají naše dcery žádnou hodnotu. To znamená, že budeme žít v chudobě a zemřeme opuštěni. Naše dcery se doslova stanou majetkem svých tchánů. Budou pro ně pracovat, starat se o ně ve stáří. Zmizí z našeho života. Jak si k nim teď dokážeme vytvořit citové pouto?“ V jeho hlase nebyl hněv. Jen rezignace. Kontrast se stává zřejmým. Možná anděl dítěti vymaže paměť, ale svět nikdy nezapomíná, kde jste se narodili. Zrození není neutrálním začátkem – je to startovní čára, na které nestojíme všichni stejně daleko. Některým je dovoleno začít s náskokem. Jiní nesou od prvního dechu břemeno – břemeno, které možná nikdy nebudou moci odložit.

II

Každý rok je na celém světě přibližně 300 milionů dívek ohroženo ženskou obřízkou. S některými z nich, s dívkami z kmene Kuria poblíž hranice mezi Keňou a Tanzánií, jsem měla možnost promluvit. Pobývaly v budově školy, která se jednou za dva roky – během období známého jako „doba řezání“ – promění v jejich úkryt. Třída přestane sloužit výuce, stane se útočištěm. Mezi lavicemi sedí dívky ve věku devět, deset, někdy třináct let. Utekly před pradávným rituálem – vynucovaným rodinou, staršími z komunity, tradicí, a často i ženami, které si tím samy prošly. Škola se promění v křehkou pevnost naděje. Tlak zpoza zdí je však obrovský. Na brány školy bouchá nejen tradice, ale i hrozba vyloučení, stud a někdy i samotné násilí.

Evelyne Gati (10 let):

„Jsem tu v úkrytu poprvé. Přišla jsem sem s nejlepší kamarádkou Betshebou. Maminka mě sem přivedla, aniž by mi vlastně řekla proč – ale já to vím. Všechny to víme. Na ulicích je během týdnů řezání hodně nebezpečno, tak se schováváme. Nevím, jestli byla moje máma obřezaná. Nikdy o tom nemluví. Ale myslím... myslím, že mě chce zachránit.“

Fridag Irene (16 let):

„Každé dva roky, v prosinci, se tohle místo na tři týdny promění v peklo. Babičky a matky táhnou své děti do domu, kde se to děje. Muži jsou opilí a nebezpeční. Je nás tu víc než stovka a cítíme se v bezpečí. U brány dokonce hlídá ozbrojená policie. Máma nechce, aby se mi to stalo. Sama obřezaná nebyla – ale moje babička ano. Tlak na to podstoupit obřízku je obrovský. Všechny moje sestřenice a kamarádky už byly obřezány. Řekly mi, že to strašně bolí. Nechápu, proč by nám to někdo chtěl dělat. A když je ‚řezání‘ u konce, očekává se, že se vdáš. Starší ženy říkají, že teprve pak se z nás stanou opravdové, dobré ženy. Když odmítneš nebo se snažíš schovat, někdy na tebe i křičí na ulici. Cítím se silná, protože tady nejsem sama.“

Margaret Chacha (18 let):

„Tento dům pro mě znamená všechno. Dodává mi odvalu – a šanci jít za svými sny. Studuji na univerzitě a radím mladším dívkám. Říkám jim, proč musí utéct, když začne období řezání. Je to stará, krutá tradice. Říkají, že je to jen malý kousek těla. Ale ten dopad je obrovský. Skoro vždy to skončí vynuceným sňatkem. Chtějí, abychom byly poslušné. Hodné. Někdy si říkám, kdo vlastně přišel s tak nesmyslným nápadem.“

Lydia Nyangige (15 let):

„Moje rodina podporuje moje rozhodnutí schovat se tu před řezáním. Vlastně je to tu docela fajn. Jsme tu s mnoha dalšími dívkami a je to útulné. Učíme se hodně – o životě i o tom, jak se postavit za sebe.“

Mercy Mogesi (13 let):

„Přála bych si, abych mohla zpívat celý den. Tehdy jsem nejšťastnější. Bez vnější pomoci bych už pravděpodobně byla obřezaná. Možná i provdaná. Chci se stát lékařkou.“

Tabitha Nchagwa (15 let):

„Jsem jiná — protože jsem nebyla obřezaná a nikdy nebudu. Někdy mám dokonce pocit, že mě za to kamarádky obdivují. Cítím se silná.“

Irene Gisisi (16 let):

„Stát se tanečnicí — to by bylo úžasné. Tancuji všude: doma, na cestě, ve škole. Snažím se pochopit, proč my dívky musíme podstupovat tenhle rituál, ale je to těžké. Je to hluboké ponížení. Zmrzačení našich těl.“

Ann Bageni (14 let):

„S kamarádkami často mluvíme o naší budoucnosti. Chci učit ostatní dívky o ženské obřízce v naší kultuře a jak jí mohou uniknout. Je důležité, abychom znaly následky.“

Margret Bokobora (19 let):

„Naposledy jsem plakala v den, kdy mě obřezali. Bylo mi asi dvanáct. Téměř si nic nepamatuji – jen ten okamžik. Udělala mi to stará žena. Hodně jsem krvácela, ale nikdo mi to nevětlil. Ted' už nic necítím. Nic nevím. Mohu studovat, protože mě někdo podporuje. Bez toho bych už byla provdaná, vyměněná za krávy. Jsem si téměř jistá, že se nikdy nevдам. Raději zůstanu sama. Dnes má v Africe obřízku za sebou 92 milionů dívek. V Keni je to nelegální, ale pořád se to děje. Když při tom zemřeš, prostě tě někde nechají. Bojí se o tom mluvit, protože vědí, že je to zločin. Tohle musí skončit.“

III

Nevěsty po celém světě se pro den, který má být tím nejdůležitějším v jejich životě, zdobí všemi možnými způsoby – pravými či falešnými perlami, zlatem či stříbrem. Šaty oblečou bílé, červené, zelené, zlaté. Jejich tváře pokryjí slzy radostné – a někdy i slzy strachu. Já jsem se narodila do svobody. S kým, kdy a zda sdílím postel nebo život, bylo vždy jen moje rozhodnutí. Následovala jsem své srdce.

V Nepálu jsem se den před její svatbou setkala s Punam. V malém, přeplněném pokojíku ji obléká alespoň dvacet rukou. Ptám se jí, kolik je jí let. Zaváhá. „Šestnáct,“ řekne. Ale není si úplně jistá. Nebyl to její výběr. Komunita rozhodla, že je připravená vdát se. Když se zeptám, kdo je muž, kterého si má zítra vzít, ukáže mi rozmazanou fotografii na mobilním telefonu. Stín. Řekne, že se jmenuje Ashok, ale že se s ním nikdy nesetkala. Tu noc, během hodinového obřadu, bude spojena s mužem, kterého nikdy neviděla, nikdy se ho nedotkla. Následujícího rána se přestěhuje – navždy – do domu, ve kterém nikdy nebyla. Do vesnice, kterou nezná. Aby žila pod vládou rodiny, kterou nikdy nepoznala. Předpověď, kdy přijde láska do manželství, nelze. Kdy přijde. Kdy odejde. A jestli vůbec.

Každou minutu je někde na světě k manželství přinuceno 24 dívek. Tudíž i právě teď.

IV

U kadeřnice v malé vesnici Ramba, hluboko keňského venkova, potkávám Moniku. Je obklopena ženami, které mluví všechny najednou – smějí se, komentují, navzájem se škádlí. Uprostřed toho hluku mi Monika říká, že je vlastně už příliš stará na to, aby se vdala. A přesto k ní štěstí konečně dorazilo. Nedávno přišla její kamarádka s nečekanou zprávou: „Na druhé straně vesnice žije muž – Ezekiel, a zvažuje, že by si tě mohl vzít.“ Monice poskočilo srdce. Nikdo o ni dosud neprojevil zájem. Šla tedy s kamarádkou k jeho chatrči. Cestou si v duchu vytvořila obraz pohledného prince. Silného, krásného muže, který si vybral právě ji. Šla s hrdě vztyčenou hlavou, srdce plné naděje, přímo k Ezekielovi. A pak ho uviděla. Starého, kulhajícího, napůl slepého muže. Zklamaná se otočila a vykřikla, že si nikdy takového muže nevezme. Ale po cestě domů se něco změnilo. Uvědomila si, že tohle může být její poslední šance, jak něco znamenat ve své komunitě. „Tohle je moje poslední šance, moje jediná šance stát se někým.“ Protože v její komunitě, jak Monica vysvětluje, nemají neprovdané ženy žádnou hodnotu. Žádný status. Žádný respekt. Žádný hlas. Otočila se tedy. A vrátila se k Ezekielovi. Přece jen se za něj vdá. Ne z lásky, ale kvůli šanci stát se někým. Její poslední šance být respektována.

V

V uprchlickém táboře Zaatarí na hranici mezi Jordánskem a Sýrií žije uprostřed pouště asi 80 000 lidí. Přežívají v kovových kontejnerech a stanech, obklopeni nesnesitelným horkem a neúprosným suchem. Je to místo pro životě téměř nevhodné. A přece se tu děje něco zarážejícího – vykazuje neobvykle vysoký počet sňatků. Hledala jsem důvod a setkala se tak s Madjedem. Madjedovi bylo teprve 18 let. Spolu se svým bratrem si vybral dívku jménem Riham. Bylo to domluvené manželství. Když jsem se ho zeptala, proč se chce oženit tak mladý, odpověděl: „Poslouchej... jsem tady už čtyři roky. Čtyři roky čekám na něco dobrého – cokoli dobrého. Kdybych byl pořád ve své vesnici, kdyby nebyla válka, teď bych se neženil. Měl jsem jiné sny. Chtěl jsem cestovat, studovat. Snil jsem o tom, že se stanu inženýrem. Ale pak přišla válka. Potřebuju něco, na co se mohu těšit. Něco, co mi dá naději. Když budu s dívkou, když se v mém životě něco skutečně stane, pak možná, snad, budu mít důvod

jít dál. A když budeme mít štěstí, možná přijde dítě. Dítě ti dá odvahu. Důvod žít. Důvod bojovat za budoucnost.“

VI

V Las Vegas potkávám Terry a Larryho. Berou se v obchodě se zbraněmi, obklopeni puškami, pistolemi a neprůstřelnými vestami. Když se ptám, proč si vybrali právě toto místo, které mi nepřipadá nijak romantické, Larry odpoví jasně: „Láska a zbraně u nás k sobě patří. Milujeme zbraně a milujeme se navzájem. Ty dvě věci spolu souvisí.“

A ano, i Egypt jsem v Las Vegas navštívila. Ve starověkém Egyptě – v Las Vegas na Nilu – jsem byla svědkem svatby dvou faraonů. Všechno je možné.

Rodíme se a umíráme. A mezi tím je to „*mezi tím*“, a v průběhu tohoto času si téměř každý, kdo se ohlédne zpět, uvědomí, že láska je to nejdůležitější. Je tu zrození, láska a smrt. Často je vyslovujeme jedním dechem.

VII

Někteří z nás doufají v dlouhý život. Vzpomínám si na setkání se 105letou ženou na japonském ostrově Okinawa. Řekla mi, že nerozumí naší posedlosti přesným počtem let, které máme. Na věku nezáleží. Záleží na fázi, ve které se nacházíme. Existuje však jedno číslo, které považují za důležité, řekla. Jsou to 97. narozeniny. V ten den vyjde celá vesnice do ulic. Všichni ti tleskají a zpívají, když tě vezou na skútru ozdobeném balónky. To je okamžik, kdy od komunity i rodiny dostaneš povolení stát se znovu dítětem. To je nejvyšší pocta, největší uznání. Tehdy je tvůj život naplněn.

VIII

Nourit, starší porodní asistentka v Izraeli, mi nabídla nový pohled na věc. Řekla, že její práce spočívá v tom, že jako první s láskou pohladí novorozence. Ten první láskyplný dotek ovlivní celý jeho život. Dnes věřím, že pokud máme štěstí, i ten poslední dotek může být stejně důležitý jako ten první. Tehdy je kruh života završený. Začínáme a končíme láskou.